

Pasibaigus pučui perėmėte Panevėžio KGB pastatus ir įrangą. Kaip viskas vyko?

Tai buvo Vyriausybės nutarimas. Visoje Lietuvoje visus KGB pastatus ir juose esančius daiktus -visą turtą ir dokumentus svarbiausia paimti, kad jie nebūtų sunaikinti, nors matėsi, kad tomis dienomis buvo labai darbas vykdavo naktimis ir dokumentai būdavo naikinami. Taip pat ir Panevėžyje nes jautėsi kad tikrai ateina šios KGB struktūros pabaiga paskutinės dienos valandos. Ir Panevėžyje sudaryta buvo komisija pastato ir turto perėmimui ir tai komisijai man teko vadovauti.

Kartu su bičiuliais už antisovietinių lapelių gamybą ir platinimą buvote tarpomi tos pačios institucijos ir štai dabar visai kitas vaidmuo - stovi ant KGB laiptų ir atidaro duris. Koks tas jausmas?

Tai jausmas labai savotiškas ir įdomus. Mes iš tiesų kada mus ten buvo sulaukę areštavę ir prisiminimai be abejo užplūdo ir apie tą laikmetį. Apie tuos 78-77 metus. Ir kada mes nuvykome, be abejo aišku jie irgi buvo informuoti kad turi Lietuvos jau paklausti teisėsaugai.

Ir labai. Nenoriai įsileido mus ir mes taip labai gražiai mandagiai pasakėme kad atėjome perimti viso turto dokumentų ir paprašėme kad taip nuosekliai būtų kiekviename kabinete komisijos nariai tą surašydavo koks yra turtas kokie dokumentai ir tie dokumentai būdavo sudedami į maišus kuriuos turėjome mes vėliau pabaigus darbą nuvežti į Vilnių, į Vilniaus KGB rūmus.

Ten taip pat jau buvo mūsų žmonės ?

Taip, ten darbas vyko irgi. Ir kaip minėjau visoje Lietuvoje visuose miestuose ir didžiuosiuose kur buvo pagrindiniai jų skyriai tas darbas buvo vykdomas ir įdomu tai kad į vieną kabinetą labai nenorėjo įleisti.

Bet po to vienas iš tų darbuotojų mus informavo kad ten yra jų. Techninė patalpa su visa aparatūra. Be abejo ten ta aparatūra ir pasiklausymo, ir vaizdo įrašymo, ir garso įrašymo, kurie naudodavo ją savo operatyviniuose darbuose. Ta medžiaga jiems buvo ypatingai svarbi ne viską ten buvo jie sunaikinę... bet daugumą buvo sunaikinę ir po ilgų derybų vis tik privalėjo atidaryti tą kabinetą.

Ir ta aparatūra buvo visa užfiksuota, užantspauduota ir priduta. Kai kuriuose kabinetuose dokumentų buvo nedaug rasta nes archyvai jau prieš tai buvo į Vilnių vežami ir kaip minėjau naikinami. Bet radome įdomios medžiagos. Po to teko dirbti Vilniuje KGB archyvuose ir su ta medžiaga nuosekliai susipažinti ir detalai susipažinti. Buvo galimybė.

Tai koks jų didžiausias interesas Panevėžyje buvo, ką daugiausia sekdamo, ką prižiūrėdavo čia Aukštaitijoje?

Be abejo pagrindinis interesas jų buvo stebėti sekti kaip jie ten aiškino nacionalistiškai nusiteikusius žmones fiksuoti jų poelgius be abejo ir dar pagrindinis paieškų darbas agentūros jų, KGB agentų tinklo plėtimas ir suaktyvinimas ypatingai paskutiniaisiais mėnesiais nes labai stebėjo Sąjūdžio įvykius, Sąjūdžio žmonės, aktyviausius žmones, visiems buvo užvestos asmeninės bylos ir buvo aišku sąrašai sudaryti. Jeigu būtų grįžusi ten sovietinė karinė valdžia. Sąrašai tų žmonių kuriuos reikėtų teisti, sodinti į kalėjimus arba tremti.

Archyvuose yra išlikęs toks dokumentas, kad Panevėžio KGB kreipėsi į Vilniaus KGB su prašymu leisti įkurti priedangos organizaciją - Priedangos firmą. Tai iš tiesų, matyt, tokių firmų buvo įkurta ne viena ir ne dvi...

Tai tikrai garantuotai buvo. Sukurta ir įkurta. Ir yra, žinoma, medžiaga Vilniaus archyvuose, kad iš Sovietų Sąjungos buvo gautos piniginės lėšos skirtos tam, kad savo kai kuriuos agentus arba buvusius darbuotojus, kaip sako, nors ten kalbama, kad buvusiųjų darbuotojų nėra, jeigu dirba tai iki karsto lentos dirba, kad jie galėtų savo veiklą su tomis priedangos įmonėmis, įstaigomis, organizacijomis vykdyti. Na ir matėsi, kad buvo paliktas paliktas tas tinklas ir netgi kai kurie agentai dar po nepriklausomybės paskelbimo dar buvo tų pačių saugumiečių įvairiai veikiami ir terorizuojami, gąsdinami, kad su jais bus susidorota ir panašūs dalykai darėsi.

Iš tikrųjų visuomenėje netyla diskusijos dėl taip vadinamo KGB bendradarbių išslaptinimo. Koks tavo pačio požiūris? Ar reikia juos viešinti ar ne?

Manau kad reikia viešinti nes tas slaptumas ir nežinomumas manau žalos padarytų žymiai daugiau. O kada tie kurie prisipažino, be abejonės, tai vienoks turėtų būti santykis jų su jais, o tie, kurie slėpė neprisipažino, aš manau, turėtų būti tikrai žinomi visai Lietuvai ir visiems žmonėms, kad, na, visi jaustų, kad gali bet kokios provokacijos kilti būtent iš tų žmonių.

Nes ypatingai dabar, kai vyksta karas Ukrainoje, kai nerimsta taip vadinama vietinė penktoji kolona, platinamos netikros naujienos tenka vis atsiminti, kad per tuos 30 metų mes veiksmingo ir išsamaus desovietizacijos proceso taip ir neturėjome...

Tai čia klaida klaida buvo didžiulė mūsų, kad neturėjome būtent to desovietizacijos, dekomunizacijos įstatymo įstatymas turėjo būti priimtas ir, manau, būtų buvę mažiau

problemų ir bendrai- Lietuvos visuomeninis gyvenimas ir ekonominis gyvenimas manau nebūtų pridarius tiek žalos ir klaidų. Jeigu būtų. Tie žmonės kurie uoliai tarnavo toms sovietinėms įvairiausioms struktūroms nebūtų galėję vienokią ar kitokią įtaką daryti sakykim atskiriems žmonėms žmonių grupėms ir procesams vykstantiems valstybėje.

Karts nuo karto vis randami tai vienokie ar kitokie popieriai. Tai rezervistų sąrašai, tai viena Seimo narė, tai kita, pasirodo galimai, kažkokią su KGB susijusią pavardę pravarde turėjo. Keliamos bylos. Vieni teismai pripažįsta, kiti išteisina. Toks vaizdas, kad 30 pastarųjų metų vis murkdomės tame.

Būtent tas ir yra blogiausia nes tada prasideda įtarinėjimai vieni kitų, šmeižimas, kažkokios apkalbos, o kada aiškiai, labai konkrečiai būtų, žinoma visiems tai ne paslaptis- niekas nesako, kad koks nors ten teroras būtų vykdomas, bet jeigu buvo padaryti nusizengimai, nusikaltimai kokie, tai manau, teisinė atsakomybė turėtų būti, bet bent nebūtų įtarinėjimų, nes kada pradeda įtarinėti yra turbūt sudėtingiausia ir sunkiausia ir tiems žmonėms apie kuriuos vyksta apkalbos, ir visai aplinkai, giminėms, artimiesiems, tėvams, vaikams.

Kaip pats, ar jauti kokį norą atsilyginti ar priešišumą tiems žmonėms, kurie jus dar būnant mokiniais buvo buvo paėmę, tapę, tardę, grasino sugriauti gyvenimus ?

Kur mus? Teko man su keliais kalbėtis, su vienu konkrečiu žmogumi kuris mums tuo metu tardė tai žmogus, kaip jis pats sako sako, nu tarnavau, turėjau, man buvo privaloma aš nieko kito daryti negalėjau bet ten aišku kiek ten nuoširdus toks atgailavimas sunku pasakyti, bet aš kažkokio tokio nu neapykantos keršto ar noro kažkaip tai atsisteisti, sakykim, neįtau ir neįaučiu.

Su Gintaru Šileikiu kalbėjosi Rolandas Meiliūnas

